

NORGES HØYESTERETT

Den 20. desember 2017 avsa Høyesterett dom i

HR-2017-2415-A, (sak nr. 2017/1764), straffesak, anke over dom,

A (advokat Arild Dyngeland)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Jarle Wikdahl)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Falch**: Saken gjelder straffutmåling for en mors mishandling av sine fire mindreårige barn, jf. straffeloven 1902 § 219 – nå straffeloven 2005 §§ 282 og 283.
- (2) A og hennes ektefelle B er eritreiske statsborgere som kom til Norge i januar 2013 som overføringsflyktninger. De hadde med seg seks mindreårige barn i alderen to til femten år.
- (3) Begge foreldrene ble 11. august 2016 satt under tiltale for overtredelse av straffeloven 1902 § 219 andre ledd. Tiltalen gjaldt vold og psykiske krenkelser mot fire av barna fra familien kom til Norge og frem til at barna ble tatt hånd om av barnevernet i november 2014. B ble også tiltalt for seksuelle overgrep mot to av døtrene.
- (4) Ved Sør-Trøndelag tingretts dom 18. oktober 2016 ble A dømt for overtredelse av straffeloven 1902 § 219 første ledd til fengsel i ti måneder, hvorav fire måneder ble gjort betinget. I tillegg ble hun dømt til å betale 30 000 kroner i oppreisning til hvert av barna. Også B ble domfelt.
- (5) Begge anket dommen til Frostating lagmannsrett. Lagmannsretten, som var satt med lagrette, avsa 19. september 2017 dom, som for As del har denne domsslutningen hva gjelder straffekravet:

"3. A, født 00.00.1979, dømmes for overtredelse av straffeloven (1902) § 219 annet ledd, jf. første ledd, alt sammenholdt med straffeloven (1902) § 62 første ledd,

til en straff av fengsel i 1 – ett – år, hvorav 3 – tre – måneder gjøres betinget med en prøvetid på 2 – to – år, jf. straffeloven (1902) §§ 52-54. Til fradrag i straffen kommer 3 – tre – dager for utholdt varetekt."

- (6) Det fremgår at hun domfelles for grov mishandling i nære relasjoner, jf. straffeloven 1902 § 219 andre ledd. Hun ble i tillegg dømt til å betale 40 000 kroner i oppreisning til hvert av barna. Dommen er avsagt under dissens, da en fagdommer og en meddommer kom til at A skulle idømmes samfunnsstraff. B ble i tillegg domfelt for alvorlige seksuelle overgrep mot to av døtrene. Straffen ble for ham fastsatt til fengsel i åtte år og seks måneder.
- (7) A har anket til Høyesterett over straffutmålingen og gjort gjeldende at hun bør idømmes samfunnsstraff. Påtalemyndigheten har påstått anken forkastet.
- (8) *Jeg er kommet til at anken forkastes.*
- (9) Den mishandlingen A er dømt for å ha utøvd mot barna, pågikk i en periode på ett år og ti måneder. Lagmannsretten har beskrevet handlingene slik:

"Det er tale om slag mot kropp og hode med knyttet og flat hånd. Begge foreldrene har gjort dette mot alle de fire barna. Videre har alle de fire barna blitt slått med sko på kroppen og i hodet, og ved noen anledninger har en sko blitt kastet på dem. Begge foreldre har brukt sko til å slå og kaste med.

Noen ganger har det falt slag med annet enn hånd og sko. B har slått C over ryggen med et belte. A har slått D med et kosteskaft i ansiktet slik at hun fikk et sår over nesa. Ved en anledning tok hun kvelertak på D.

Foreldrene har regelmessig brukt sterkt nedsettende ord mot barna i situasjoner hvor de har irettesatt dem. A har gjentatte ganger spyttet på D og E. Spyting er tabu i deres kultur, og lagmannsretten anser dette som svært nedverdiggende handlinger. Også B har spyttet, blant annet på C og D, men i mindre grad enn A. D har beskrevet at mors spyting har ført til sviende, runde sår i ansiktet og på armene, der hun er truffet. Sårene er observert av overlege Arne Kristian Myhre, men det er ikke konkludert med årsaksforhold. Nå, snart tre år etter at barna ble tatt ut av hjemmet, er sårene borte. Lagmannsretten legger for sin del til grunn at barnas opplevelse av å bli spyttet på uansett var ydmykende.

Cs opplevelse av å bli bundet på hender og føtter, bundet fast til senga og slått av A med en lampetledning og truet med å bli kastet i elva, vurderes av lagmannsretten som en verbal trussel, som har satt dype spor hos C. Han har hatt gjentakende mareritt om dette i ettertid.

Alle barna har vært vitne til at søsken ble utsatt for vold fra begge foreldre. Dette har i seg selv skapt stor grad av utrygghet og redsel for nye krenkelser mot seg selv eller søsken. C og D har i større grad enn E og F blitt utsatt for voldshandlinger som beskrevet ovenfor, men det er overfor alle de fire barna tale om hyppige, fysiske og psykiske krenkelser i hele den aktuelle perioden. I familien var det etablert et regime hvor irettesettelser og korrigeringer skjedde ved vold og nedsettende ord og handlinger. For eksempel ble barna jevnlig befalt ned på kne og måtte stå helt stille slik med armene ut til de fikk slippe. Voldelige irettesettelser har skjedd planmessig, ikke bare spontant. Foreldrene har for eksempel gått og hentet sko som de har slått med, og tatt barna med på andre rom, blant annet for å slå med belte.

Foreldrene har ved sine handlinger begått grove tillitsbrudd mot de fire barna. De har begge to, vel vitende om hverandres krenkelser av dem, bidratt til at barna ikke har kunnet finne trøst eller trygghet i sitt eget hjem."

- (10) Det dreier seg om fire forhold – ett rettet mot hvert av barna – hvor det skal fastsettes en felles straff. Alle forholdene er bedømt som grov mishandling, jf. § 219 andre ledd. Handlingene ble innledet i januar 2013, som er etter at straffeloven 2005 § 283 var vedtatt, men før den trådte i kraft. Straffenivået var da under opptrapping mot det høyere nivået som følger av den bestemmelsen, se storkammerdommen i Rt-2009-1412 avsnittene 39 og 40 og Rt-2012-1089 avsnitt 16.
- (11) Det generelle utgangspunktet for straffutmålingen fremgår av Rt-2010-129 avsnittene 18 og 21. Jeg konstaterer at det faktum lagmannsretten har funnet bevist, beskriver et regime preget av frykt og utrygghet for barna. Mishandlingene har skjedd hyppig, planmessig og over lang tid. På den annen side er det ikke utøvd grov vold. Det dreier seg om kroppskrenkelser, trusler, ydmykende adferd og psykiske krenkelser, også ved at barna måtte overvære vold mot søsken. Alle barna har tatt psykisk skade av mishandlingen. Jeg er enig med lagmannsretten i at hver av overtredelsene ligger i nedre sjikt av det som rammes av straffeloven 1902 § 219 andre ledd.
- (12) Det er særlig trukket frem to avgjørelser som kan gi grunnlag for sammenligning. Rt-2009-1336 gjaldt en mor som var domfelt for grov mishandling i omkring ett år av tre barn. Mishandlingen ligner på den A er domfelt for. Men der var det i tillegg ett spesielt alvorlig overgrep, hvor ett av barna kom i livsfare. Straffen ble, også hensyntatt tilståelse, satt til fengsel i ett år og fire måneder. I Prop. 97 L (2009–2010) side 32 er uttalt at straffen "for et tilsvarende saksforhold" i utgangspunktet bør være fengsel i to år og seks måneder. Særlig fordi et slikt spesielt alvorlig forhold mangler i vår sak, må straffen her settes lavere enn departementets antydning.
- (13) Rt-2015-1115 gjaldt en mor som over en periode på tre år hadde utøvd vold i form av slag med flat hånd mot to barn som var ett og et halvt år og to og et halvt år da volden begynte. Barna var ikke påført fysiske mén, men viste tegn på psykiske skader. Moren ble dømt etter § 219 første ledd. Utgangspunktet for straffen ble satt til fengsel i 10 måneder. Forholdene i vår sak er alt i alt grovere, slik at straffen her må bli høyere.
- (14) Samlet sett mener jeg at lagmannsrettens utgangspunkt – fengsel i overkant av ett år – er for mildt. Utgangspunktet må her være fengsel i ett år og seks måneder.
- (15) Lagmannsretten gjorde fradrag for tidsbruken i saken. Etterforskningen av As sak tok omkring ett år og var avsluttet i november 2015. Da gjensto noe etterforskning knyttet til ektefellens seksuallovbrudd. Den var ikke avsluttet før i januar eller februar 2016. Det følger av Rt-2009-14 avsnitt 21 at hun må finne seg i at saken tar lenger tid når den inngår i et sakskompleks med flere involverte. Det er mulig at det deretter tok noe for lang tid før statsadvokaten påtalebehandlet saken i juni 2016, selv om han må innrømmes en viss behandlingstid, jr. HR-2016-225-S avsnittene 25 og 34. Tiltalen ble tatt ut i august 2016, etter at den hadde vært påtaleavgjort av riksadvokaten fordi ektefellen ble tiltalt for grovere lovbrudd. Men det dreier seg om en så vidt kortvarig liggetid våren 2016 at den etter min mening ikke kan få selvstendig betydning ved straffutmålingen. Det totale tidsforløpet på vel tre år frem til Høyesteretts dom, er det ikke noe å si på i en sak som denne.
- (16) Jeg går så over til å se på de personlige forholdene som forsvareren har argumentert for bør lede til samfunnsstraff. A er vokst opp i en kultur med andre normer for

barneoppdragelse. I en alder av 15 år ble hun tvangsgiftet med B som er 10 år eldre. Hun har aldri lært å lese og skrive, og hun har bodd noen år i flyktingleir i Sudan. De straffbare handlingene begynte straks familien kom til Norge, hvor hun fikk introduksjonsprogrammet sitt avbrutt på grunn av ny graviditet.

- (17) Utgangspunktet er likevel at den som kommer til Norge, må bedømmes på samme måte som andre. Dette fremgår av Rt-1984-1146, som gjaldt æresdrap, hvor førstvoterende på side 1150 uttalte:
- "Jeg er enig med påtalemyndigheten i at mennesker fra fremmede land og kulturer som slår seg ned her i landet, i alminnelighet ikke kan vente at man ved den strafferettslige bedømmelse av deres handlinger eller ved straffutmålingen skal ta hensyn til moraloppfatninger eller tradisjoner som finnes i deres hjemland, men som man her står fremmed overfor. Innvandrere må som alminnelig regel rette seg etter forholdene og oppfatningene her til lands."**
- (18) Det fremgår av Grunnloven § 104 tredje ledd at barn har rett til vern om sin personlige integritet, og at statens myndigheter skal legge til rette for barnets utvikling. Dette omfatter å beskytte dem mot vold og mishandling, noe som også fremgår av barnekonvensjonen artikkel 19. Straffelovforfølgning av voldsutøvere inngår som en integrert del av barns rettsbeskyttelse. Da er det etter min mening ikke grunn til her å relativisere straffutmålingen avhengig av gjerningspersonens opprinnelse og kulturelle bakgrunn.
- (19) Det kan derimot, etter omstendighetene, være formildende hvis domfelte selv har levd i et regime hvor hun har vært underlagt en dominerende ektefelles krav og eventuelle trusler om at barna skal avstraffes. Men det er ikke dekning for at dette var tilfellet her. B forklarte i tingretten at barna "blåste seg opp" da de hørte at man ikke kan slå barn i Norge, og av lagmannsrettens dom fremgår at A var den mest aktive irttesetteren av de to. Det er ikke opplysninger om at hun har levd i et trussellignende regime selv.
- (20) Jeg mener derfor at As kulturelle bakgrunn ikke er formildende ved straffutmålingen. Men jeg legger noe vekt på at hun var analfabet og uten kunnskaper i norsk språk da hun kom hit. Det svekket hennes individuelle forutsetninger for å tilpasse seg norske forhold i den første tiden her.
- (21) Det kreves "sterke grunner" for å kunne idømme henne samfunnsstraff, jf. straffeloven 1902 § 28 a andre ledd. I vurderingen av om samfunnsstraff skal velges, inngår at hensynet til straffens formål ikke taler mot, jf. § 28 a første ledd bokstav b.
- (22) I lys av det jeg har sagt, mener jeg at vilkårene ikke er oppfylt. Hennes kulturelle bakgrunn kan ikke begrunne samfunnsstraff, og hennes individuelle forhold ellers er ikke sterke nok til å begrunne det. A har også pekt på at hun har omsorg for to sønner på henholdsvis 18 og 20 år som bor hos henne. Det er ikke tvilsomt at de, som følge av sin bakgrunn, kan ha særlige behov. Men denne omsorgsoppgaven gir ikke grunnlag for samfunnsstraff. Til sammenligning viser jeg til Rt-2015-1115, hvor barna var små, og som var et grensetilfelle.
- (23) Jeg har etter dette kommet til at riktig straff i dette tilfellet vil være fengsel i underkant av ett år og seks måneder. Det er ikke grunnlag for å gjøre noen del av straffen betinget.

- (24) Dette straffenivået er markert høyere enn den straffen lagmannsretten utmålte. Høyesterett står, også når bare domfelte har anket over straffutmålingen, fritt til å utmåle en strengere straff enn lagmannsretten. I dette tilfellet har påtalemyndigheten verken under saksforberedelsen eller under ankeforhandlingen gått inn for en skjerping av straffen. Men spørsmålet ble reist fra Høyesteretts side under ankeforhandlingen, slik at det i skranken var kontradiksjon om spørsmålet. Domfelte var imidlertid ikke til stede.
- (25) I denne situasjonen viker jeg tilbake for å skjerpe den straffen lagmannsretten utmålte. Når spørsmålet om skjerping verken har vært reist av påtalemyndigheten eller av Høyesterett før ankeforhandlingen, har partene etter min mening ikke blitt gitt en tilstrekkelig mulighet til å forberede seg på spørsmålet. Forsvareren har heller ikke hatt direkte oppfordring til å drøfte spørsmålet med domfelte.
- (26) Jeg har av den grunn kommet til at anken bør forkastes.

D O M :

Anken forkastes.

(27)	Dommer Bårdsen:	Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
(28)	Dommer Noer:	Likeså.
(29)	Dommar Høgetveit Berg:	Det same.
(30)	Dommer Matningsdal:	Likeså.
(31)	Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne	

D O M :

Anken forkastes.

Riktig utskrift bekreftes: